

5133

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKU NIERUCHOMEGO
WPISANEGO DO REJESTRU ZABYTKÓW

3. Miejscowość

LEGNICA

1. Nazwa

BUDYNEK FILTRÓW
w zespole przepompowni ścieków

2. Czas powstania

lata 20-30. XX w.

4. Adres

Legnica, ul. Masarska
59-220 Legnicanr ewidencyjny działki: 58
nr księgi wieczystej:

5. Przynależność administracyjna

województwo dolnośląskie

powiat legnicki

gmina Legnica

6. Współrzędne geograficzne

N: 51°21'85.96" E: 16°16'93.39"

7. Poprzednie nazwy miejscowości

Liegnitz

8. Właściciel i jego adres

gmina Legnica – Legnickie Przedsię-
biorstwo Wodociągów i Kanalizacji
SA.

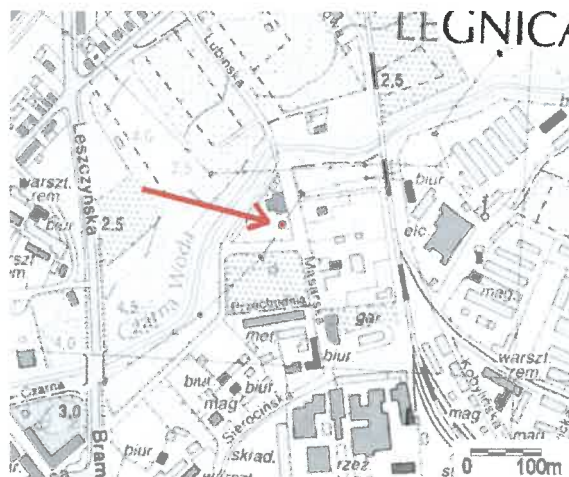
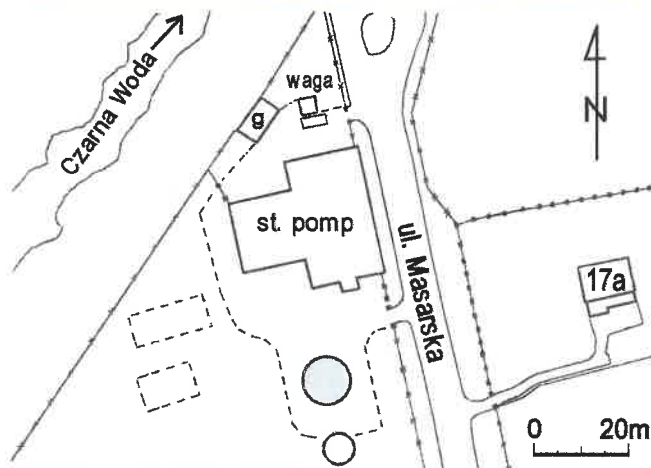
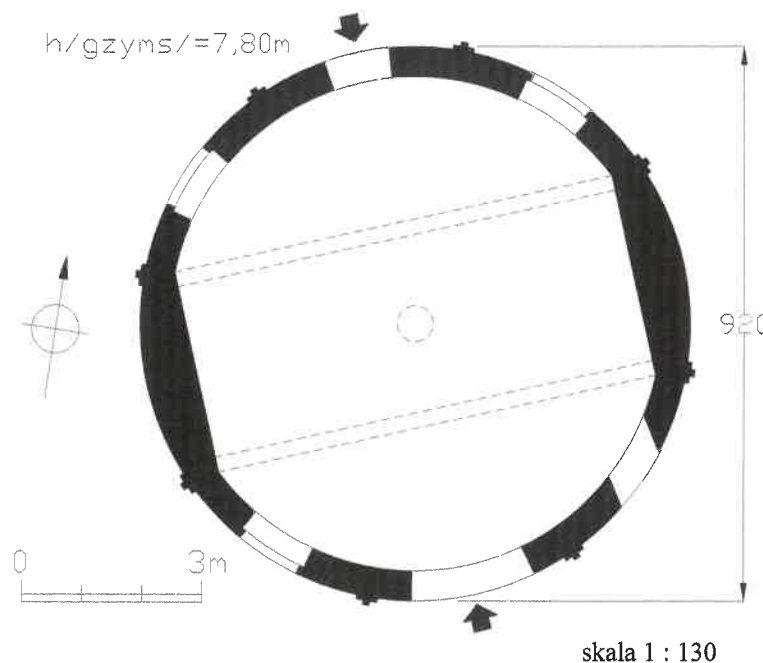
ul. Nowodworska 1, 59-220 Legnica

9. Użytkownik i jego adres

nie użytkowany

10. Formy ochrony

11. Materiały graficzne

Leg/239

Spis 2013-2016
Nr 132/13

Najwcześniejsze wzmianki o systemie zaopatrywania w wodę Legnicy pochodzą z 1368 r. Źródłem poboru wody była Młynówka, z której doprowadzano ją do miasta drewnianym rurociągiem, połączonym ceramicznymi rurami z ogólnodostępnymi studniami i zbiornikami miejskimi. Dopiero w poł. XIX w. rada miejska podjęła uchwałę o zmianie i uporządkowaniu systemu wodno-kanalizacyjnego Legnicy (1857). Pierwszy zakład produkcji wody uruchomiono w 1878 r., równocześnie tworzone system kanalizacji ogólnospławnej, którego jednym z zasadniczych elementów stała się centralna pompownia zlokalizowana przy ul. Masarskiej (*Schlachthof Straße*) na Przedmieściu Głogowskim. W następstwie zmiany systemu ścieki, dotychczas wpuszczane bezpośrednio do rzeki, zaczęto kierować na pola irygacyjne w okolicy podlegnickiego Dobrzejowa (Hummel), co miało zabezpieczyć Kaczawę i Czarną Wodę przed dalszym zanieczyszczeniem. System oczyszczania był oparty na naturalnej metodzie przepuszczania ścieków przez grunt na polach irygacyjnych. W okresie przedwojennym istniały dwie odrębne firmy: spółka wodociągowa zajmowała się zaopatrzeniem miasta w wodę a zarząd nad siecią kanalizacyjną sprawował miejski Urząd Kanalizacyjny. Po wojnie obie spółki przeszły na własność państwa polskiego, utworzono jeden zakład zajmujący się całościowo problematyką wodno-kanalizacyjną miasta. Obecna spółka miejska powstała w 1992 r., po przekształceniu państwowego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji w Legnicy.

Zespół przepompowni ścieków składa się z eklektycznego budynku głównego (stacji pomp) oraz późniejszego, prezentującego modernistyczne cechy stylowe budynku filtrów. Obecny budynek filtrów wzniesiony w l. 20-30.XX w., został odnowiony i zmodernizowany w czasie prac remontowych w 1973 r., w wyniku zakrojonych na szeroką skalę inwestycji związanych z rozbudową systemu wodno-kanalizacyjnego Legnicy (budowa systemu wodociągowego "Wielka Woda").

Obecnie budynek nie jest użytkowany na co dzień, ale utrzymywany w stanie gotowości technicznej.

SYTUACJA. Legnica – miasto, siedziba władz gminnych, władz powiatu grodzkiego i ziemskiego a także diecezji kościoła rzymskokatolickiego, przedwojenna siedziba rejencji. Miasto leży w widłach rzek Kaczawy i Czarnej Wody, na pograniczu Pogórza Sudeckiego i Niziny Śląskiej, przy skrzyżowaniu europejskich historycznych szlaków komunikacyjnych.

Niewielki zespół stacji pomp usytuowany jest na terenie Przedmieścia Głogowskiego, które włączone zostało w granice miasta w 1873 r. Zabudowa zajmuje posesję w kształcie trójkąta ograniczonego ulicami: Masarską (*Schlachthofstr.*), Przechodnią (*Mohrenstr.*) i korytem rzeki Czarnej Wody. Teren otacza metalowe ogrodzenie a dojazd od strony centrum miasta zapewnia ulica Masarska, dochodząca do rzeki i zakończona kładką, umożliwiającą pieszym przeprawę na drugi brzeg. Posesja zlokalizowana jest po zach. stronie ulicy a budynek filtrów znajduje się między budynkiem stacji pomp na pn. i sąsiadującym od pd., osadnikiem ścieków. Wszystkie obiekty połączone są ze sobą podziemnymi kanałami.

MATERIAŁ. KONSTRUKCJA. TECHNIKA.

Ściany. *Ściany zewnętrzne* murowane z cegły pełnej, od zewnątrz i od wewnątrz licowane cegłą w wątku krzyżowym; detal architektoniczny zewnętrzny wymurowany z mocno spieczonej cegły zendrówki: lizeny, gzymsy, podokienniki i nadproża okienne; niewielki prostokątny fragment elewacji między dwoma lizenami od strony pd.-wsch. pokryty wtórnie gładkim tynkiem, otacza on współcześnie wybity, rombowy otwór, przez który wyprowadzono zakończenie przenośnika taśmowego. We wnętrzu obmurowane cegłą, głębokie szyby krat – pierwszych, w ciągu oczyszczania mechanicznego ścieków, urządzeń separujących największe zanieczyszczenia

Sklepienia i stropy. Jednoprzestrzenne wnętrza nakryte stropem żelbetowym na szalowaniu deskowym, który wsparty na parze żelbetowych dźwigarów.

Więźba dachowa. Budynek nakryty stropodachem betonowym.

Pokrycie dachowe. Dach kryty papą na lepiku.

Posadzki i podłogi. Wnętrze przecięte głębokim szybem z kratami, dzieli posadzkę z wylewki betonowej na dwie części; nad obiema częściami przerzucony pomost z blachy ryflowanej, zabezpieczony metalową balustradą z kątowników; na wysokości ok. 2 m, zakotwiony w ścianach budynku za pomocą dwuteowników, stalowy pomost obsługowy, z posadzką z betonu i blachy ryflowanej i z zabezpieczeniem w postaci metalowej balustrady z kątowników.

Schody wewnętrzne. Na pomost obsługowy prowadzi wąska stalowa drabinka.

Otwory. *Otwory okienne* pierwotnie ujednolicone, rozmieszczone symetrycznie parami po obu stronach otworów drzwiowych; otwory prostokątne, wysokie, bardzo smukłe, z prostymi zamknięciami, w których typowe dla obiektów przemysłowych metalowe okna kwaterkowe; nadproża okienne i podokienniki wymurowane z kontrastującej, ciemnej cegły zendrówki. Otwór pd.-wsch. skrócony wtórnie od dołu; pod nim współczesny, techniczny otwór w kształcie rombówym, przez który wyprowadzone zakończenie przenośnika taśmowego. Od strony pn.-wsch. i pd.-zach. dwa technologiczne otwory w kształcie prostokąta leżącego, zamykane dwuskrzydłowymi drzwiczkami z blachy.

Otwory drzwiowe zewnętrzne. Do budynku prowadzi dwa wejścia, od pn. i od pd., umieszczone symetrycznie naprzeciw siebie; oba prostokątne, z prostymi zamknięciami, osłonięte betonowymi daszkami, z współczesnymi drzwiami metalowymi; otwory różnią się między sobą wymiarami – pn. typowy, pd. znacznie większy, zajmuje prawie całą szerokość przeszła elewacji, z drzwiami dwuskrzydłowymi, których skrzydła zespawane z kwadratowych brytów blach.

1. Miejscowość	LEGNICA	5. Obiekt (nazwa jak w karcie) oraz adres	6. Zawartość wkładki
2. Gmina	Legnica	BUDYNEK FILTRÓW zespół przepompowni ścieków – ul. Masarska	cd. opisu; spis ilustracji; zdjęcia
3. Powiat	Legnica		
4. Województwo	dolnośląskie		

RZUT. Budynek założony na rzucie okręgu, od wewnątrz ściany w osi poprzecznej do osi, na której umieszczono otwory drzwiowe, znacznie pogrubione, ścinają krzywiznę łuku okręgu, tworząc podpory dla dwóch potężnych dźwigarów stropu. Symetrycznie, na osi pn.–pd. umieszczono dwa otwory wejściowe. Wnętrze jednoprzestrzenne, z głębokim szybem urządzeń wstępnego oczyszczania mechanicznego (kraty).

BRYŁA. Wolnostojący niewielki budynek o zwartej, nie rozczłonkowanej bryle w kształcie walca. Obiekt na występującym cokole, zwieńczony szerokim okapem lekko stożkowatego, płaskiego dachu z wąskim świetlikiem. Bryła rozczłonkowana regularnym układem smukłych uskokowych lizen ceglanych i płaskimi daszkami, osłaniającymi parę otworów drzwiowych.

ELEWACJE. Cylindryczny budynek z elewacjami licowanymi cegłą w wątku krzyżowym. Elewacje na występującym cokole, ożywione lizenową artykulacją, wydzielać osiem równych przęseł i użyciem dwukolorowej cegły – gzyms cokołowy i wieńczący, lizeny, nadproża i podokienniki wymurowane z ciemnej cegły zendrówki. Wieńczący prosty gzyms wspiera szeroki otynkowany okap dachowy. Przęsła pn. i pd. wyróżnione obecnością otworów drzwiowych, z których pn. mniejszy, pd. – duży, zajmuje prawie całą szerokość przęsła; nad otworami drzwiowymi betonowe prostokątne daszki. Przęsła elewacji sąsiadujące z otworami okiennymi przeprute wysokimi smukłymi otworami okiennymi. W przęsłach pn.-wsch. i pn.-zach. mniejsze otwory w formie prostokątów leżących, przesłonięte dwuskrzydłowymi drzwiczkami z blachy. Elewacja pd.-wsch. otynkowana we fragmencie pod skróconym otworem okiennym, pod którym wtórny otwór w kształcie rombu – otwór technologiczny, przez który wystawione zakończenie przenośnika taśmowego, usuwającego większe zanieczyszczenia stałe na zewnątrz. Wszystkie oryginalne otwory z zamknięciami prostymi. Przęsła pd.-wsch. i pd.-zach. gładkie, pozbawione otworów.

WNĘTRZE. Wnętrze jednoprzestrzenne, z głębokim szybem krat – urządzeń pierwszego etapu oczyszczania mechanicznego ścieków z tzw. „skratków”. Przez głęboki otwór przerzucony stalowy pomost, pozwalający bezpiecznie przedostać się na drugą stronę. Nad wejściem pd., na wys. ok 2 m zamontowany pomost obsługowy, umożliwiający dozór i obsługę elementów technologicznych i urządzeń.

WYPOSAŻENIE. Budynek wyposażony w suwnicę, urządzenia wstępnego oczyszczania mechanicznego ścieków – kraty, pozwalające na odseparowanie większych zanieczyszczeń oraz w przenośnik taśmowy służący do transportowania na zewnątrz odseparowanych zanieczyszczeń.

INSTALACJE. Budowla wyposażona w instalację elektryczną.

SPIS ILUSTRACJI

1. Budynek filtrów, widok od pn.-wsch.
2. Budynek filtrów, widok od pd.-wsch., w tle stacja pomp.
3. Widok od pd.-zach.
4. Wejście pn.
5. Wnętrze, widok na pd. z szybami krat.
6. Pomost obsługowy.
7. Pomost nad kratami.
8. Instalacje techniczne.
9. Wnętrze szybu i przenośnik taśmowy.
10. Strop z widoczną suwnicą.
11. Pomost obsługowy.

2.

Leg/239

Spis zdawczy - odbiorczy nr 132/3.

Ewa Sawicka
Opracowanie załącznika: (data i podpis): PDZ ALMA 05.05.2023

3.

4.

5.

6.

7.

1. Miejscowość **LEGNICA**2. Gmina **Legnica**3. Powiat **Legnica**4. Województwo **dolnośląskie**

5. Obiekt (nazwa jak w karcie) oraz adres

BUDYNEK FILTRÓW
zespół przepompowni ścieków – ul. Masarska

6. Zawartość załącznika

zdjęcia

8.

9.

Leg/239

Spis zdawczo-odbiorczy nr. 132/3

Ewa Sawonka
Opracowanie załącznika: (data i podpis): PDZ ALMA 05.05.2023

10.

11.

14. Kubatura 530 m³	15. Powierzchnia użytkowa 52 m²	16. Przeznaczenie pierwotne budynek filtrów w zespole przepompowni ścieków	17. Użytkowanie obecne nie użytkowany
18. Stan zachowania Obiekt zachował funkcję, utrzymywany jest w stanie gotowości technicznej, co umożliwia jego użytkowanie w przypadkach zagrożenia powodziowego. Zachowana bryła i rzut obiektu oraz wystrój elewacji, częściowo zaburzony w części pd.-wsch. budynku (wtórny otwór technologiczny i warstwa tynku na fragmencie elewacji). Stan techniczny: <i>ściany</i> – ściany zewnętrzne w stanie zadowalającym; w dolnych partiach ubytki w warstwie ceglanego muru oraz ubytki zendrówki w partii lizen, szczególnie od strony pn.-wsch.; widoczne również znaczne ubytki w warstwie spoinowań; elewacje wymagają oczyszczenia – widoczne miejscowe ciemne przebarwienia i zacieki oraz usunięcia wtórnych tynków zewnętrznych; <i>dach</i> – zawilgocony, w części okapowej widoczne ślady korozji i łuszczenia się betonu; drobne ubytki w partii okapu; <i>strop</i> – stan dostateczny; miejscowo, przy krawędziach widoczna korozja i ubytki betonu, odsłaniające pręty zbrojenia; <i>stolarka</i> – zachowane oryginalne metalowe okna, drzwi wymienione współcześnie; <i>wnętrza, wyposażenie i instalacje</i> – budynek w gotowości technicznej, z zachowanymi częściowo urządzeniami uzupełnionymi współczesnymi instalacjami.		19. Istniejące zagrożenia, najpilniejsze postulaty konserwatorskie Budynek jest elementem systemu wodnokanalizacyjnego miasta. Ze względu na wartość estetyczną, historyczną i techniczną obiektu, w którym zachowana część dawnego wyposażenia i wystroju, postuluje się wpisanie go do rejestru zabytków. Zaleca się zachowanie: rzutu i bryły budynku, formy dachu, wystroju elewacji, formy otworów. Postuluje się jednocześnie likwidację przekształceń we fragmencie pd.-wsch. elewacji i powrót do stanu pierwotnego. Niezbędne wydaje się przeprowadzenie remontu elewacji i dachu budynku.	

20. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

archiwum NID O/ Wrocław

Legnica. Przedmieście Głogowskie, Piątnica, Stare Piekary. Studium historyczno-urbanistyczne. Tom I, II, opr. Zb. KOBiDZ OT/Wrocław, MMX, str. 101-102, fot. 145

archiwum UM Legnica

karta GEZ, 2013, aut. E. Dymarska

archiwum LPWiK S.A.

– archiwalny projekt budowlany przepompowni, dat. 19.01.1893, zawiera: plan syt. zespołu, widoki elewacji, rzuty i przekroje budynku stacji pomp

23. Bibliografia

[..]. EBERLE, Die städtischen Wasserwerke. [w:] Liegnitz, Goldberg und das schöne Katzbachtal., Liegnitz 1925, S. 86

[..]. KÖNIG, Die Wasserversprgung der Stadt Liegnitz., [w:] Die Stadt Liegnitz., Liegnitz 1927, S. 243

W. KALSKI *Legnicka woda*, Legnica 2002

Legnica. Przedmieście Głogowskie, Piątnica, Stare Piekary. Studium historyczno-urbanistyczne. Tom I, II, opr. Zb. KOBiDZ OT/Wrocław, MMX, str. 101-102, fot. 145

25. Źródła ikonograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania)

karta GEZ, – 1 fot., widok od pd.-wsch., aut. E. Dymarska

21. Uwagi

22. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

24. Opracowanie karty ewidencyjnej (autor, data i podpis)

tekst PDZ ALMA 02.05.2024

plany, rysunki PDZ ALMA 02.05.2024

fotografie PDZ ALMA 02.05.2024

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisu prawa autorskiego

26. Załączniki

- * wkładka nr 1: cd. opisu; spis fotografii; zdjęcia
- * wkładka nr 2: zdjęcia; archiwalia